

■ Jan Dlsk är universitetslektor i Prag och undervisar i ämnet Finlands litteratur. Han har skrivit sin doktorsavhandling om den finlandssvenska kulturdebatten på 1970-talet och pratar både finska och svenska. FOTO: SÖREN VIKTORSSON

KÅSERI

Pratar du spanska?

När jag nyligen besökte min finskspråkiga sväger som bor på Solkusten i Spanien fick jag mycket konkret uppleva skillnaden mellan goda och dåliga skolsystem. Svågern introducerade mig och min fru (hans syster) för sin nya sambo, en när-vårdare från norra Spanien. Det visade sig att sambon bara talar spanska, och jag visste ju redan att svågern inte talar spanska, trots några år på den iberiska halvön. Så hur de kommunicerar är för mig ett mysterium.

Jag talar inte heller spanska (och det är min skam) fast nånting förstår jag väl via franskan och latinet som jag studerade i min ungdom i Danmark. Min fru däremot talar spanska, så jag fick direkt och indirekt veta en del om språk och (åtminstone vissa) skolor i Spanien.

” Hon sade att någorlunda betyg fixade man genom att muta läraren med choklad vid slutet av terminen. Jag såg framför mig hela den spanska lärarkåren förgiftad av otroliga mängder choklad.

Svågerns sambo berättade att de nog läste engelska, tyska och franska i skolan, men att lärarna var dåliga och elevernas motivation obefintlig. Så hon lärde sig ingenting, sade hon. Jag försökte tilltala henne på alla de tre språken men hon kunde inte svara. Inte ett ord. Hon sade (via min fru) att någorlunda betyg fixade man genom att muta läraren med choklad vid slutet av terminen. Jag såg framför mig hela den spanska lärarkåren förgiftad av otroliga mängder choklad.

Vi bodde några veckor i min framlidne svärmors lägenhet på Solkusten. Ibland fick jag lust att bara slötitta på tv. Det fanns över 50 kanaler. Det mesta utländskt och allting dubbat till spanska. Aldrig ett ord engelska, franska eller tyska. Självt har jag på gott och ont tittat på engelskspråkiga filmer och serier i närmare 60 år, på engelska. Så inte undra på om min engelska är något bättre än den spanska sambons. Och det förklarar kanske en del av Pisa-resultaten. Men är det verkligen så spanjorerna vill ha det?

Sedan visade det sig att min fru har ställt in tv:n så att många kanalens program är textade till spanska, men alltså från spanska till spanska. Det har bara spanska hörselskadade nytta av. Och jag. För då hör jag vad John Wayne säger på spanska (j) och får det dessutom serverat i skrift. Jag lär mig. Varför vill inte spanjorerna lära sig? För att inte tala om 80 miljoner tyskar som helst hör Marilyn Monroe sucka på tyska.

Och om det nu är någon läsare som undrar om jag inte är rädd för att min sväger läser det här och kanske blir sårad, så kan jag svara att min sväger har genomgått världens bästa skolsystem och kommer från tvåspråkiga Helsingfors, men förstår inte svenska ... *Por favor, una copa de vino tinto mas.*

SNELLMAN

LÄSARBILDEN

■ Den sydliga näckrosen, som finns i Botaniska trädgården i Helsingfors, har blad som kan bära en människa på upp till 40 kilo. På bilden har Kung Bore försökt imitera näckrosbladen i Kolerabassängen vid Salutorget. Bärkraften hos dessa är dock betydligt sämre, de klarar inte av något tyngre än en mås.

FOTO: RAINE JOHNSSON

Tjeckiske Jan är expert på finlandssvensk litteratur

Nu finns den finlandssvenska litteraturens historia tillgänglig för en tjeckiskspråkig publik. Trots att det skrivits mycket om nordisk litteratur på tjeckiska saknade universitetslektor Jan Dlsk information om det finlandssvenska, så han skrev boken själv.

Jan Dlsk undervisar till vardags i ämnet *Finlands litteratur* vid Karlsuniversitetet i Prag. HBL träffar honom i hemstaden Pardubice, en timmes tågresa österut från huvudstaden.

– Att skriva boken är en gammal dröm som blivit verklighet tack vare bidrag från en tjeckisk vetenskaplig stiftelse samt Svenska litteratursällskapet, berättar han och tar oss på en promenad i Pardubices medeltidskvarter.

Det tog flera år att författa verket om den finlandssvenska litteraturens historia ur Bourdieus sociologiska perspektiv.

– Upplagan är 300 exemplar och i november i fjol döptes boken i champagne, berättar författaren, som är en svensktalande universitetslektor.

Hur kommer man som tjeck på idén att lära sig svenska?

– Min gymnasieklass besökte Vasa 1990 och jag blev fascinerad av

finska, som verkade så exotiskt. Senare bestämde jag mig också för att studera svenska som ju är så viktigt historiskt, kulturellt och samhällsligt i Finland.

Redan på 1990-talet läste Jan Dlsk svenska och finska vid Karlsuniversitetet. Han behärskar våra bägge inhemska suveränt och skrev 2010 sin doktorsavhandling om 1970-talsdebatten kring författarna Henrik Tikkanen och Christer Kihlman.

REDAKTÖR
Petra Miettinen
dagbok@ksfmedia.fi

FÖDELSEDAGSANNONSER
Bokning via
annons@ksfmedia.fi

FAKTA

Finlandssvenskt i Tjeckien

● Jan Dlask är lektor i Finlands litteratur vid Karlsuniversitet i Prag. Hans kurs i finlandssvensk litteratur är valfri och ges ungefär vartannat år (svenskspråkiga författare som Runeberg och Topelius avhandlas i den för finskstuderande obligatoriska kursen Finlands litteratur).

● Hans bok "Dějiny finskošvédské literatury v perspektivě bourdieuovské sociologie" (Den finlandssvenska litteraturens historia ur Bourdieus sociologiska perspektiv) kom ut sommaren 2018 i en upplaga om 300 exemplar.

● Till tjeckiska översatta, relativt kända finlandssvenska författare hör bland andra Edith Södergran, Tove Jansson och Märta Tikkanen (språket har speciella former för kvinnors efternamn, de skrivs ofta Edith Södergranová, Tove Janssonová och Märta Tikkanenová).

■ I Tjeckien finns en tradition med bokdop, där den färskaste boken blir dränkt i champagne. När Jan Dlasks bok om finlandssvensk litteratur döptes i slutet av november deltog bildkonstnären Susanne Kass och förläggaren Pavel Mervart i ceremonin. FOTO: MICHAEL STANOVSKÝ

– Jag tänkte redan då att det vore praktiskt att specialisera sig på något som så att säga ligger mitt emellan. Det finns ganska mycket skrivet på tjeckiska om nordisk litteratur, dock inte om den finlandssvenska. Så det var en orsak till att jag skrev boken.

Det har blivit sammanlagt 17 resor till Finland, på allt från fem dagar till fyra månader.

– Jag trivs överallt, de små städerna kring sydkusten har sin mysiga atmosfär.

Har du några favoritor på svenska och finska?

– Precis som vi tjecker har ni svensktalande mycket konsonanter, som i typiskt västkustskt. Mina finska favoritor finns även i tjeckiskan, men "matka" betyder mor, "lupa" är förstoringsglas och "parta" är vårt ord för gäng.

Något vi i Finland måste bevara är skyltsvenskheten, framhåller Jan Dlask.

– En utlänning kan inte veta vad "yliopisto" eller "keskusta" betyder. Men med skyltar som universitet och centrum går det lätt att orientera sig.

Från Tavaststjärna till Donner

Vi hittar ett litet kafé med lagom ljudvolym och slår oss ned för att prata om den finlandssvenska litteraturen. Dlasks verk tar sin början i slutet av 1800-talet.

– År 1898 dog Karl August Tavaststjärna, som brukar betraktas som den finlandssvenska litteratu-

rens grundare. I motsats till exempelvis Johan Ludvig Runeberg och Zacharias Topelius var han den första som inte lyckades tilltala hela befolkningen, bara den svenskspråkiga minoriteten, förklarar Jan Dlask.

Kretsen kring tidskriften *Euterpe* (1901–1905) kom att spela en viktig roll.

– Här har du namn som Gunnar Castrén, Bertel Gripenberg, Rolf Lagerberg, Emil Hasselblatt och Olaf Homén. Flera ur kretsen kom att bli betydande finlandssvenska kulturgestalter.

Den därpå följande så kallade dagdrivargenerationen, med namn som Gustav Alm, Torsten Helsingius, Ture Janson, Runar Schildt och Erik Grotenfelt tas också upp i ett kapitel.

Större utrymme ägnas den finlandssvenska modernismen med Edith Södergran som centralfigur.

– Hon hade många efterföljare, som Elmer Diktonius, Hagar Olsson och sedermera även Rabbe Enckell, Gunnar Björling samt Henry Parland.

– Före Södergran handlade poesin om kärlek och natur. Hon skrev även om sig själv, framför allt som kvinna och om sina visioner av framtiden, den nya världen, konstaterar Jan Dlask.

Ur efterkrigsgenerationen nämner han Bo Carpelan som ett viktigt namn och senare bland andra makarna Tikkanen, Christer Kihlman, Marianne Alopaeus samt Jörn Donner.

Moderna författare inte översatta
Det finns, enligt Jan Dlasks bedömning, mellan tio och tjugo kvalificerade översättare av skönlitteratur från svenska till tjeckiska.

– Jag och min finlandssvenska vän i Prag, bildkonstnären Susanne Kass har planer på att försöka skapa intresse i översättarkretsar för moderna författare som Kjell Westö, Monika Fagerholm, Lars Sund och Ulla-Lena Lundberg.

– Ingen av dem är ännu översatt till tjeckiska, förutom ett utdrag ur Westös *Hägring 38*. En av mina elever arbetar för övrigt på en avhandling med temat *Den svenskspråkiga minoriteten i Finland och dess identitet i Kjell Westös verk*.

Jan Dlask är nöjd med en upplaga om 300 exemplar och gläder sig över att boken därtill blivit vederbörligt döpt.

– Efter sammetsrevolutionen 1989 har vi i Tjeckien en kul tradition, där författaren först berättar litet om sitt verk och sedan håller man champagne över boken.

Han följer HBL tillbaka till järnvägsstationen och vi avslutar samtalet med potentiella favoriter bland de finlandssvenska författarna.

– Fråga en kemist vilket grundämne han gillar mest. Det vore nästan oproffsig att svara. Men de författare litteraturvetare väljer för sin forskning brukar de inte direkt ogilla ...

SÖREN VIKTORSSON
dagbok@ksfmedia.fi

JULINSAMLING

Rekordsumma för utsatta barn

Rädda Barnens julinsamling överträffade sin målsättning rejält, då man samlade in 1,7 miljoner euro. Med den summan får 25 000 barn och unga i Finland möjlighet till studier och fritidsaktiviteter, säger Sanna Kuusisto, chef för kommunikation vid Rädda Barnen i ett pressmeddelande.

– Det finns en stark vilja bland finländarna att hjälpa barn som lever i en utsatt situation, säger Kuusisto.

Det märks även i att Rädda Barnen i julinsamlingen fick medel till stöd för barn i det konflikttrabbade Jemen.

– Tack vare donationer från privatpersoner och företag har vi sedan november kunnat skicka 350 000 euro till stöd för biståndsarbetet i Jemen, säger Anne Haaranen, som är chef för Rädda Barnens internationella program. **SPT**

BARNKULTUR

Digert utbud på Hurraa-festival

Finlands största teaterfestival för barn och unga Hurraa! ordnas för nionde gången i mars. Festivalens öppningskalas hålls på det nya centrumbiblioteket Ode, men program ordnas i alla huvudstadsregionens kulturhus.

Hurraa! pågår i en veckas tid, den 16–24 mars och bjuder på 15 föreställningar och 80 visningar. En av flera inkluderande föreställningar är Toisissa tiloissa-kollektivets fyra timmar långa evenemang *Suuri koralliriutta*, som består av både en verkstad och en pjäs som deltagarna skapar tillsammans.

Föreställningar som riktar sig till ungdomar handlar bland annat om självbestämmanderätten (*Rapunzel*) och en yngling med alkoholproblem som hotar trycka ner hela familjen (*Fragile – särkyvä*). Helt rätt i tiden är också Sonya Lindfors afrofuturistiska *Cosmic Latte*.

Hela programmet finns på webbplatsen www.hurraa.org. **HBL**

UTBILDNING

Ehnrooth-stiftelserna donerar pengar till Arcada

Yrkeshögskolan Arcada fortsätter sin medelinsamling under 2019, även om statsrådets kampanj med motfinansiering tog slut vid årsskiftet. Den gick ut på att ju mer pengar yrkeshögskolorna samlade in, desto större summa lovade staten bidra med.

Ehnrooth-stiftelserna vill med sin gemensamma donation stödja utbildning av ungdomar på svenska i Finland, skriver Arcada i ett pressmeddelande. Stiftelserna bidrog med 425 000 euro som en del av yrkeshögskolan Arcadas medelinsamlingskampanj *Morgondagens hjältar – Made by Arcada*.

– Det här är ett oerhört värdefullt stöd för vår verksamhet. Vi är särskilt glada för den delade målsättningen att utbilda svenskspråkiga unga. Det stärker oss i vår tro att behovet för en stark, svenskspråkig utbildning byggd på gediget kunnande är viktigt, säger rektor Mona Forskåhl i pressmeddelandet. **SPT**

UTSTÄLLNING

Pensionärer ställer ut ordkonst i Vik

Vad är det för skillnad mellan klok och vis? Pensionärer på Brummer-ska hemmet och Kristinagården i Helsingfors har under vintern deltagit i ordverkstäder ledda av ordkonstnären Lotta Sanhaie. De har fantiserat och skrivit dikter och texter inom ramen för ordkonstprojektet Residenspoesi som är ett samarbete mellan Folkhälsan och Helsingfors stadsbibliotek.

Här får du en helikopter! Vart vill du åka? Vilken maträtt vill du vara? Hur blir man av med en busig apa? Vad pratar Rödluvan och mormor om när allt det onda är över? Ett urval av pensionärernas fantastiska texter visas på utställningen *Helikoptern och andra dikter och texter* på Viks bibliotek fram till den 15 februari. Vernissage blir det lördagen den 19 januari klockan 13. **HBL**

Solveig von Schoultz-tävlingen 2019

SFV:s litterära Solveig von Schoultz-tävling gäller personer som vid tävlingstidens utgång fyllt 30 år. Tävlingen gäller i år noveller. Prissummorna är 5 000 euro (I), 3 000 euro (II) och 2 000 euro (III). Förstapristagaren får även en kortkurs i skrivande på Biskops Arnö i Sverige.

Tävlingstiden går ut 15.4.2019 kl 24. Prisutdelning i september.

Läs hela tävlingsinstruktionen på www.sfv.fi/tavlingar

SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNER